

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У статті розкрито сутність, особливості проектної технології як інструмента формування комунікативної культури майбутніх перекладачів. Акцентовано увагу на основних характеристиках, потенціалі та перспективах упровадження проектних технологій у виші.

Ключові слова: *проект, проектна технологія, майбутні перекладачі, формування комунікативної культури.*

Успішна реалізація майбутніх перекладачів повною мірою залежить від їхньої професійної підготовки, якостей і вмінь. Зрозуміло, що професійна підготовка майбутніх перекладачів є процесом формування їхньої комунікативної культури та передбачає не тільки оволодіння мовою як засобом спілкування, навчання, самоосвіти та забезпечує вільне, нормативно-правильне й функціонально-адекватне володіння всіма видами мовленнєвої діяльності, іноземною мовою на рівні, близькому до рівня носія мови [5], а й дозволяє їм після закінчення вищого навчального закладу здійснювати всі передбачені для перекладача функціональні обов'язки. Виконання професійних обов'язків потребує наявності у перекладачів базових знань, умінь і навичок, які тією чи іншою мірою необхідні перекладачеві для здійснення всіх видів перекладу (письмовий або усний переклад в одному зі своїх різновидів), незалежно від жанру тексту, що перекладається (науково-технічний, діловий, газетно-публіцистичний тощо), *специфічних* знань, умінь і навичок, необхідних в одному або декількох споріднених видах перекладу (письмовому, зорово-усному, абзацно-фразовому, послідовному, синхронному), *спеціальних* – елементів, необхідних при перекладі текстів конкретного жанру і стилю: юридичних, економічних, науково-технічних, художніх, медичних та ін. Проте, крім зазначеного, переконані, що майбутні перекладачі мають мати високий рівень сформованості комунікативної культури, через те, що їх професійна діяльність передбачає постійну взаємодію у сфері суб'єкт-суб'єктних відносин.

Питання змісту навчання майбутніх перекладачів перебуває в зоні особливої уваги І. Алексєвої, М. Брандеса, В. Сафонові, В. Комісарова, І. Халєєвої, Л. Черноватого, А. Чужакіна та ін. Науковці (Л. Бархударов, А. Гребенщикова, В. Золотухіна, В. Комісаров, Н. Комісарова, Л. Латишев, Н. Лихачова, Р. Мін'яр-Белоручев, М. Мирам, С. Ніколаєва, М. Цвілінг, К. Шапошников, А. Швейцер, О. Шупта та ін.) зробили суттєвий внесок у розробку проблеми професійної підготовки майбутніх перекладачів, спрямовуючи свою увагу на вдосконалення змісту, форм і методів їхньої іншомовної мовленнєвої підготовки. Дослідники свідомі того, що поряд з усталеними технологіями навчання необхідно використовувати ті, які дають змогу не тільки інтенсифікувати процес здобуття професійної кваліфікації, але й готують майбутніх спеціалістів до функціонування в нових умовах. Ми вважаємо, що саме проектне навчання має значно більший коефіцієнт ефективності у формуванні комунікативної культури майбутніх пере-

кладачів; до того ж за певних умов застосування методу проектів не вимагає докорінних змін навчального плану.

Мета статті – розкрити сутність, особливості, потенціал проектної технології як інструмента формування комунікативної культури майбутніх перекладачів.

Перш за все, зупинимося більш детально на поняттях “проект”, “проектна технологія”.

Поняття “проект” і відповідні види діяльності були предметом досліджень філософів, психологів, педагогів (В. Безрукової, В. Гузеєва, В. Докучаєвої, І. Єрмакова, М. Кагана, В. Кукушина, Ю. Машбиця, В. Паламарчук, Є. Полат, А. Хуторського, Г. Щедровицького та ін.).

Узагальнюючи підходи науковців, відзначимо що *проект*ом називають все, що задумується або планується. Проект (з лат. *proiecte* – “кинутий уперед”) є задумом у вигляді прообразу об’єкта.

У всесвітній енциклопедії цей феномен тлумачиться як “прототип, прообраз об’єкта, що пропонується. Робота щодо створення проекту вимагає, по-перше, знань про об’єкти проектування, призначення та функціонування середовища діяльності (дійсності), в уяві виникають перетворені об’єкти; по-друге, знань методик і понятійних засобів проектування як специфічної форми діяльності” [2, с. 834].

Науковці наводять такі ознаки проекту: зміна стану – “реалізація проекту завжди пов’язана з цілеспрямованими змінами певної системи, перетворення існуючого її стану на бажаний; обґрунтування рішення – проект передбачає вибір із альтернативних рішень за умови обмеженості ресурсів; неповторність – заходи реалізації проекту мають такий рівень інновацій і структуру, що дають змогу відрізнити один проект від іншого” [6, с. 9–11]. Отже, коли говорять про проект, то мають на увазі мисленнєву конструкцію будь-якої зміни, яка завчасно спланована і може бути здійснена; може бути подана у вигляді моделі, прототипу, прообразу, але в ній є обов’язковий компонент – рішучість здійснити задумані зміни [4, с. 38].

Отже, ядром поняття “проект” є: результат (модель вирішення проблеми); структурні компоненти; характерні ознаки (технологічність; варіативність; відтворюваність; контрольованість; оцінювання); умови (відтворення системи критеріїв та параметрів спроектованого об’єкта – системи, процесу, завдання, ситуації тощо).

Щодо технологічності зазначеного методу, то вагомими стали наукові роботи В. Вербицького, Г. Селевка та ін., які акцентували увагу на тому, що метод проектів є педагогічною технологією, зорієнтованою не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти).

На сьогодні проектна технологія (з грец. *techné* – мистецтво, ремесло, уміння і *logos* – наука) розглядається як “інструмент, який створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, *комунікативних* тощо) і самостійності учня в досягненні нового, стимулюючи його природну допитливість і творчий потенціал” [3]; посідає особливе місце як засіб максимального наближення особистості до реального життя й залучення її до вирішення конкретних завдань у просторі міжособистісного та ділового спілкування й співпраці.

Проектна технологія передбачає цілеспрямоване створення нових, доцільних форм діяльності спочатку за допомогою випереджальних уявлень, а потім шляхом реалізації відповідного проекту. За такого підходу доводиться не просто описувати те, що вже з’явилося в реальності, але й створювати на основі теоретичного бачення те, чого до здійснення проектної роботи не було.

Проектну технологію розглядаємо як систему науково обґрунтованих дій, які гарантують досягнення поставленої мети: формування комунікативної культури майбутніх фахівців з перекладу.

Проектна технологія є системою операцій, технічних дій і функцій, які реалізує викладач у процесі підготовки майбутніх фахівців; функціонально вона визначає взаємодію основних елементів моделі (її мети; змісту; технологій навчання – прийомів, методів, засобів навчання, способів контролю та корекції; результату; діяльності викладача і студента); засіб досягнення методичної мети через детальну розробку проблеми, при тому, що така розробка має завершитися реальним практичним результатом, який оформлюється тим чи іншим чином. Інакше кажучи, проектна робота є цілісною сукупністю дій тих, хто навчаються, у певній послідовності для досягнення поставленого завдання – вирішення проблеми (яка до того ж є особистісно-значущою для студентів) з оформленням отриманого рішення у вигляді деякого кінцевого продукту.

Отже, проектна технологія є розвивальним середовищем, що формує в майбутніх фахівців комунікативну культуру, сприяє набуттю навчального, професійного й життєвого досвіду, досвіду багатомірних моделей спілкування (педагогіка співпартнерства).

Робота над проектом дає змогу задіяти в процесі навчання не тільки інтелект, досвід, свідомість людини, але й її почуття, емоції, волюві якості, сприяє “зануренню” в навчальний матеріал, визначенню особистістю свого емоційно-ціннісного ставлення до нього, підвищенню ефективності засвоєння, що дає відчуття успіху. Проектна робота передбачає включення механізмів запам’ятовування й відтворення інформації; передачу інформації іншим; застосування знань у варіативних ситуаціях; розуміння причинно-наслідкових зв’язків, співвідношення частин і цілого; наведення аргументів та доказів, перегрупування окремих частин і створення нового цілого тощо.

Проектна діяльність розвиває ініціативу, самостійність, організаторські здібності, стимулює процес саморозвитку; сприяє не лише розкриттю можливостей і здібностей студента, а й усвідомленню, оцінюванню особистісних ресурсів, визначенню значущих і соціально-ціннісних перспектив. Актуалізація внутрішніх сил здійснюється самою особистістю. Студент намагається оволодіти необхідною інформацією, знаннями, активізує ті чи інші здібності, природні задатки і відкидає ті, які заважають йому в досягненні мети.

Аналіз наукових праць показав, що дослідники єдині в тому, що проектна технологія забезпечує високу пізнавальну, комунікативну активність студентів, дає змогу набутти практичні професійно спрямовані навички та сприяє розвиткові міжособистісного спілкування, збагаченню комунікативного досвіду. Вона дає змогу: створити мотиваційну ситуацію для формування та вдосконалення мовних навичок у вирішенні проблемних завдань; активізувати мовні та мовленнєві знання студентів у межах програмового матеріалу; формувати артикуляційні й інтонаційні навички мовлення під час презентації проектного дослідження; стимулювати індивідуальну творчу активність при виборі та створенні “проектного продукту”. Отже, метод проектів відкриває необмежені можливості для впровадження комунікативних, інтерактивних, групових технологій навчання, робить увесь навчально-виховний процес високоефективним. Студенти здобувають можливість навчитися взаємодії, організованості, пунктуальності, умінню чітко й

лаконічно висловлювати свої думки та ставити запитання, розуміти сутність проблем тих, з ким спілкуєшся, створюючи умови для взаємодії і заохочуючи до колективної роботи там, де вона доцільна.

Ми враховували висновки В. Ягупова, який акцентував увагу на таких особливостях технології: забезпечення можливості рівноправної, зацікавленої та активної участі майбутніх фахівців в аналізі теоретичних положень, вірогідних рішень, в аналізі їх правильності й обґрунтованості. Створюється специфічне психологічне тло, яке виникає під час спілкування різноінформованих партнерів – членів навчальної групи на відміну від спілкування з різноінформованим партнером-педагогом. Це формує у студентів уміння стисло й точно викладати свої думки під час виступів, активно відстоювати свій погляд, аргументовано заперечувати, спростовувати хибну позицію опонента; забезпечує творче співробітництво; розвиває почуття гідності, відповідальності за власні дії й думки і терпимості до інших [7, с. 83].

Ці погляди поділяє Н. Волкова, яка звертає увагу на ефективність проектних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців до професійної комунікації та зазначає, що “активна творча комунікація дає змогу студенту усвідомити себе як комунікативну особистість, відкриває можливості для накопичення комунікативного досвіду через самореалізацію у різноманітних комунікаціях, які є специфічними процесами взаємообміну інформацією” [1, с. 20]. Отже, майбутніх перекладачів доцільно залучати до різноманітних комунікацій, послуговуючись проблемними, дослідницькими, пошуковими методами навчання.

На підставі аналізу наукової літератури нами визначено основні характеристики проектної технології: вона забезпечує комплексне тренування і практичне використання у межах одного проекту знань, умінь і навичок, які формуються та відпрацьовуються у студентів у процесі вивчення однієї або декількох (у міждисциплінарних проектах) професійних або професійно орієнтованих дисциплін; завжди завершується підготовкою якогось кінцевого матеріального продукту, створення якого відображає як наявний рівень знань, умінь і навичок студентів, так і те, чому вони навчилися з галузі (професійної) практики в ході роботи над проектом; найбільш природним та органічним чином поєднує в собі усі інші засоби моделювання майбутньої професійної діяльності студентів: роботу з кейсами, презентації, рольові/ділові ігри, дискусії тощо; органічно поєднує в собі колективну роботу студентів (у мікрогрупах, у загальногрупових обговореннях та дискусіях тощо) з їх індивідуальною роботою (коли кожний студент виконує свою індивідуальну частину проектного завдання, що запланована йому рішенням його малої групи, всієї академічної групи або викладачем); є здебільшого автономною навчальною діяльністю студентів. Видавши завдання та провівши початковий інструктаж, викладач під час виконання проекту здебільшого виконує ролі консультанта, помічника, радника, одного з виконавців проекту. Організаційні та контрольні функції багато в чому передаються самим студентам, а до викладача вони повністю повертаються, тільки коли студенти представляють (здають) уже виконане проектне завдання.

Проаналізуємо потенціал методу проектів, який може бути використаний для формування комунікативної культури майбутніх перекладачів. Щоб зробити перспективи навчання більш прозорими наведемо декілька ситуацій з вираженим культурним підґрунтям, у яких перекладачі можуть брати безпосередню

участь. Так, наприклад, процес переговорів і підписання договору, що досить часто супроводжується непростими умовами комунікації. Носії культур з моделлю активної участі в розмові схильні висловлюватись інакше, ніж їх колеги, що представляють культури з пріоритетним стилем уважного слухача. Означена відмінність може спричинити труднощі та призводити до непорозуміння так само, як і наявність/відсутність у діловому етикеті преамбули перед обговоренням справ. Іншим прикладом культурно детермінованої комунікативної ситуації є переклад пов'язаний з інтернаціоналізацією продукту. Остання покликана зробити його доступним широкому загалу з різним світоглядом і передбачає культурну нейтралізацію супровідної документації. А локалізація, навпаки, ґрунтується на засадах представлення продукції з урахуванням культурних особливостей кожного окремо взятого ринку збуту.

Визначимо перспективи реалізації проектної технології в навчанні перекладачів. Так, переговори між представниками різних націй за участю одного або декількох фахівців з перекладу можуть бути змодельовані у проектному навчанні. Крім того, студенти, використовуючи сукупний потенціал групи під час роботи над проектом, отримують додаткові можливості для дослідження етикетних особливостей цієї форми спілкування в різних культурах. У рамках мовної пари “українська-англійська” можуть зіткнутися українська пострадянська та американська культури, українська та британська, українська та канадська, українська й австралійська. Хоча переговори належать сфері ділової комунікації і досить часто звернені до вирішення саме економічних питань, проте нерідко вони інтегрують у собі елементи науково-технічного дискурсу, що виявляє їх придатність до використання в ролі рамкової комунікативної структури під час підготовки галузевих, зокрема технічних перекладачів.

Висновки. Викладене дає змогу дійти висновку, що застосування проектних технологій у процесі формування комунікативної культури майбутніх перекладачів є багатообіцяючим, якщо розглядати їх з позиції раціоналізації навчання та використання потенціалу різнопланових, виконуваних ними функцій. Крім того, проектна технологія може бути й ефективною формою організації педагогічного процесу, і дієвим засобом контролю, слугувати інструментом систематизації та формування навичок управління інформацією культурологічного плану, а також досить добре корелюється з опануванням культурно значущих мовних одиниць і розвитком умінь коректного сприйняття культурологічних відмінностей майбутніми перекладачами в процесі міжнаціональної взаємодії. Шляхи подальшої розробки цієї проблеми полягають у практичній реалізації проектного навчання та збиранні емпіричних даних про його використання на перекладацьких факультетах задля об'єднання зусиль викладачів на шляху формування комунікативної культури майбутніх фахівців з перекладу.

Список використаної літератури

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : монографія / Н.П. Волкова. – Д. : Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.
2. Всемирная энциклопедия. Философия / [главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов]. – М. : АСТ; Мн. : Харвест : Современный литератор, 2001. – 1312 с.
3. Єрмаков І.Г. Матеріали до проекту. Компетентнісний потенціал проектної діяльності [Електронний ресурс] / Іван Гнатович Єрмаков. – Режим доступу: <http://npu.edu.ua/ext/102/files/materyaly.doc>.

4. Плышевский В.Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе : учеб. пособ. / В.Г. Плышевский. – М. : Социально-технологический институт МГУС, 2001. – 95 с.

5. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / колектив авторів.: С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей, Ю.В. Головач та ін. – К. : Держ. лінгв. ун-т, 2001. – 245 с.

6. Проектний аналіз : навч. посіб. / С.О. Москвін, С.М. Бевз, В.А. Вербата ін. ; відп. ред. С.Р. Москвін. – К. : Лібра, 1999. – 368 с.

7. Ягупов В.В. Неімітаційні активні методи навчання / В.В. Ягупов // Вісник Дніпропетровського університету: Педагогіка і психологія. – 2000. – Вип. 5. – С. 78–85.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2013.

Дельцова И.А. Проектные технологии как инструмент формирования коммуникативной культуры будущих переводчиков

В статье раскрыта сущность, особенности проектной технологии как инструмента формирования коммуникативной культуры будущих переводчиков. Акцентировано внимание на основных характеристиках, потенциале и перспективах реализации проектных технологий в высше.

Ключевые слова: проект, проектная технология, будущие переводчики, формирование коммуникативной культуры.

Deltsova I. Project technologies as an instrument of future interpreters' communicative culture formation

The essence, features of project technology as instrument of future interpreters' communicative culture formation have been revealed in the article. The attention has been paid to basic descriptions, potential and prospects of project technologies introduction at higher educational establishment.

Key words: project, project technology, future interpreters, communicative culture formation.